

YENİ ANAYASAYA DOĞRU

Prof. Dr. Ersan ŐEN*

* İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi.

I. GİRİŞ

2010 yılında Anayasada yapılan kapsamlı değişiklik sırasında da söylediğimiz gibi, “*Bu değişiklik de son olmayacak, kısa zamanda kapsamlı veya tümden Anayasa değişikliği gündeme gelecektir*”. Anayasa değişikliği konusunda şimdi gösterilen gayret ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin birlikte çalışma isteği o tarihlerde sağlansa idi, büyük ihtimalle bugün Yeni Anayasa tartışmaları yapılmayacak veya çok sonra yapılacak idi. Ülkemizin, Anayasa ve kanun değişiklikleri konusunda ne kadar hızlı olduğu düşünüldüğünde, Anayasa ve kanun yorgunu olan Ülkemiz, her sorunun Anayasa ve yasa değişikliği ile çözülebileceğini düşünebilir ve hatta buna inanabilir. Ancak bu tespit doğru değildir. Esas olan, en iyi hukuk kuralını elde etmek amacıyla sürekli yeni düzenlemeler yapmak değil, bu kuralı istisnasız ve istikrarlı şekilde uygulamaktır.

1961 Anayasası’nın kişi hak ve hürriyetlerine verdiği özel önem ve hassasiyetin aksine, Türkiye Cumhuriyeti’ni 1980’li yıllara getiren sebep ve şartlara tepki içeren 1982 Anayasası’nda, kişi hak ve hürriyetlerine soyut ve aşırı sınırlama getiren hükümlere yer verildiğini görmekteyiz. Belirtmeliyiz ki, bu sınırlayıcı hükümlerin birçoğu 1982 Anayasası’nda yapılan değişikliklerle ortadan kaldırılmıştır.

Ülkeyi demokratik düzene müdahale aşamasına getiren istenmeyen olaylara duyulan tepkiden hareketle, kamu düzeni ve barışının tekrar sağlanması gerekmesiyle, otoriter anlayışa dayalı, Devletin Ülkesi ve Milleti ile bölünmez bütünlüğü esastan yola çıkan, bu nedenle de kişi hak ve hürriyetlerine yönelik birçok genel ve özel sınırlama sebepleri içeren 1982 Anayasası kabul edilmiştir.

Kişi hak ve hürriyetlerine karşı dar anlayışla hareket eden 1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesi ile birlikte, güçlü otorite ve birey üzerinde getirilen sıkı denetim anlayışıyla kamu barışına yönelik sorunların çözüleceği, kişi hak ve hürriyetlerinin sınırlandırılması yoluyla da bozulan kamu düzeninin sağlanacağı düşünülmüş, en azından bu tür dayanaklarla Anayasanın özgürlükçü olma esası gözardı edilmiştir. O tarihlerde etkin muhalefet imkan ve ortamı olmadığı için hiç kimse 1982 Anayasası’na direnememiş ve halkın yüzde 91,37 kabul oyu ile bu Anayasa yürürlüğe girmiştir.

1982 Anayasası’nı, yürürlüğe girdiği tarihte benimsemeyen, sessiz kalan, hatta alkışlamak zorunda kalanların, seslerini yükseltmediklerini veya yükseltmediklerini, şimdi ise Anayasa ile ilgili birçok itirazda bulduklarını; mevcut Anayasanın bir kısmını değiştirmek isteyenler olduğu gibi, 1982 Anayasası’nın yürürlüğüne tümü ile son verilmesini savunanların olduğunu, bunun için de öncelikle toplumda bir uzlaşmanın sağlanması gerektiği fikrinin ileri sürüldüğünü, fakat her nedense 1982 Anayasası değişikliği veya bu Anayasanın kaldırılıp yerine gelecek Yeni Anayasa ile ilgili somut önerilerin yeterince ortaya

konulmadığını veya konulamadığını ve maalesef Ülkenin tüm insanlarını ilgilendiren Yeni Anayasanın hazırlanmasında tüm yetki ve sorumluluğun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsilcisi bulunan siyasi partilerce oluşturulan Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na bırakıldığını görmekteyiz.

Bu dayatmacı anlayışta isabet bulunmadığını, her ne kadar “*halkın temsilcileri*” oldukları gerekçesiyle milletvekillerinden oluşan bu Komisyonun meşruluğu savunulsa da, Yeni Anayasanın herhangi bir yasal düzenleme ve sair mevzuat gibi görülemeyeceğini, halkın sadece Meclisten yeterli kabul oyu elde edemeyen hükümlerin oylanması (halk oylaması/referandum) aşamasına değil, Yeni Anayasanın hazırlık aşamasına da doğrudan doğruya veya sivil toplum örgütleri vasıtasıyla aktif katılımının sağlanmasının gerektiğini, halkın taleplerinin dikkate alınmasının zorunlu olduğunu, akademisyenlerin ve konunun uzmanlarının görüşlerine başvurulmasının isabetli olacağını, hukukun evrensel ilke ve esasları ile Ülkenin yönetim sistemi ile uyumlu olması şartıyla bu taleplerin karşılanmasının yerinde olacağını ifade etmek isteriz.

Anayasa, bir ülkenin “*kuruluş belgesi*” olması sıfatıyla ayrı bir önem taşımaktadır. Anayasa, sadece hukuki belge olarak kabul edilemez. Siyasal belge niteliği de taşıyan Anayasa, kişi hak ve hürriyetleri ile ülkenin yönetim biçimini düzenlerken, kamu kudreti sahibinin kim olduğunu ve iradesini ortaya koyar. Anayasa adlı belgeye yansıyan bu irade, “*kuvvetler ayrılığı*” ilkesine bağlı olarak yasama, yürütme ve yargı erkleri ile “*devlet*” adı verilen kamu tüzel kişiliğinin yetkilerini gösterip, alt hukuk normları yolu ile bu yetkilerin kullanımına izin verir. Bu iradenin ve kamu kudretinin sahibi millettir. Bu yetki kullanımı sınırsız olmayıp, hukukilik denetimine tabidir. Yetkilerin kullanımında esas olan, kişi hak ve hürriyetlerinin korunması ve geliştirilmesidir.

Yasama ve yargı organları devlete değil, millete bağlı olup, kamu kudretini kullanım yetkisini doğrudan doğruya millettten alırlar. Bu noktada devlet, yürütme organı ve idari makamlar eliyle kamu kudretini kullanır.

Yeni Anayasa, öz hükümlere ve bir anayasanın gerçekte taşıması gereken amaç ile fonksiyonlara sahip olmalıdır. Kısa Anayasa; net hükümlerle anayasal dayanak kazandırılmak istenen konu ve müesseselere yer vermediği ve birçok hususu kanunlara bıraktığı için eleştirilebilecektir. Ancak bu tür eleştirilerin isabetli olmadığına, kişi hak ve hürriyetlerinin, Ülkenin yönetim biçiminin, temel ilke ve esasların Anayasada düzenlenmesi kaydıyla, diğer konu ve müesseselerin halkın iradesini taşıyan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bırakılmasında sakınca bulunmadığına inanmaktayız. Sırf meşruiyet kazandırmak amacıyla her konu ve müesseseye Anayasada yer verilmesi doğru değildir. Belki bu yolla, o konu ve müessese yasal bir zemine kavuşacaktır, ancak hukukun evrensel ilke ve esaslarına aykırılık varsa, bu ihlal ortadan kalkmayacaktır.

Herkes gibi Meclis de, tasarruflarında tümü ile serbest ve keyfi hareket edemez. Meclisin yetki kullanımının sınırını, başta Anayasa hükümleri ve Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile hukukun evrensel ilke ve esasları oluşturacaktır. Hatta bu sınır, egemenliği elinde bulunduran Millet için de geçerlidir.

Yeni Anayasa, hukukun evrensel ilke ve esasları dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Demokratik hukuk toplumlari, hukuk kurallarının düzenlenmesinde ve uygulamasında bu ilke ve esaslar uğruna çalışıp çabalamaktadırlar.

Bu ilke ve esaslar; “hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı, yargı birliği, tabii mahkeme ve hakim güvencesi, eşitlik, sözleşme özgürlüğü ve güvenliği, hak arama hürriyeti, hakların kullanılması ve borçların ifasında dürüst davranma, iyiniyet, borçların nisbiligi, borçtan dolayı özgürlükten yoksun bırakılmama (hapsedilmeme), müstesap (kazanılmış) hak, mülkiyet hakkı, bir suçtan iki defa ceza verilemez, suçta ve cezada kanunilik, ceza sorumluluğunun şahsiliği, kusur sorumluluğu, dürüst yargılanma ve savunma hakkı, hukuk güvenliği hakkı, masumiyet (suçsuzluk) karinesi, yargı bağımsızlığı, hakim tarafsızlığı, iddia edenin ispat külfeti, yargı kararlarının gerekçeli olması ve ceza kanunlarını bilmemek mazeret sayılmaz” olarak sıralanabilir.

II. ÖZ ANAYASA

Yasama ve yargı organları halka bağlı olduğundan, bu organları Devletin erkleri olarak saymamak ve yürütme organı ile idari makamları, Devletin kamu kudretini kullanım vasıtası kabul etmek isabetli olacaktır. Devletin parlamentosu veya yargısı değil, halkın kanun düzenleyen yasama ve uyuşmazlıkları çözüp hukukilik denetimi yapan yargı organları ifadeleri tercih edilmelidir. Devlet ise, yürütme organı ve idari makamlar eliyle kamu kudretini kullanır. Hükümet ve Bakanlar Kurulu olarak bilinen yürütme organı ile Devletin farklı kavramlar olduğu, Devletin bir kamu tüzel kişiliği olarak tüm erkleri ve kamu kudretini temsil ettiği ileri sürülebilir. Ancak, Anayasada yer alan tanım ve açıklamalara bakıldığında bu düşüncenin doğru olmadığı, erklerden özellikle yasama ve yargı organlarının tümü ile halka bağlı tutulduğu anlaşılacaktır.

“*Hukuk devleti*” ilkesinin dayanağı olan yargı yetkisi, “*kuvvetler ayrılığı*” esası çerçevesinde düzenlenmiştir. Ülkemizde, herkesi kapsayacak biçimde aynı usul ve esaslarla yargılama ve hukukilik denetimine imkan tanıyan yargı birliği sağlanmalı, “*senin mahkemen-benim mahkemem*” ayırımına son verilmeli, mahkemelerde ihtisaslaşmaya gidilerek, yargı bağımsızlığı ve yargıcın tarafsızlığı her bakımdan teminat altına alınmalıdır.

Anayasa, az sayıda madde içerdiği ve öz olduğu müddetçe daha özgürlükçü nitelik kazanıp, her müessese ve konuyu düzenleme alışkanlığına dayalı otoriter

kimliğinden uzaklaşacaktır. Günlük hayata ilişkin her konu ve müesseseyi Anayasada düzenlemek, kişi hak ve hürriyetlerini gereğinden fazla sınırlamaya neden olacaktır. Bu sebeple Anayasayı, kişi hak ve hürriyetlerini düzenleyen, koruyan ve geliştirilmeye elverişli hale getiren üst normlar olarak kabul etmek, bu konuda korkusuz davranmak ve Anayasaya aykırılık iddiasından kurtulmak amacıyla her müesseseyi Anayasa içine almamak isabetli olacaktır. Böylece birey, öz hükümler içeren Anayasa vasıtasıyla hak ve hürriyetlerinin neler olduğunu öğrenip bilecektir.

Oysa 1982 Anayasası, ayrıntılı ve detaylı hükümler içeren, Başlangıç hükümleri hariç toplam 177 madde ile 17 geçici maddeden oluşan “*kazuistik anayasa*” özelliğini taşımaktadır. Birey, bu kadar çok madde arasında hak ve hürriyetlerinin neler olduğunu tam manası ile kavrayamaz. Kazuistik olmayan ve öz hükümler içeren Anayasa, bireyler tarafından kişi hak ve hürriyetlerinin öğrenilip bilinmesine ve demokratik, özgürlükçü birey ve toplum bilincinin gelişmesine yarar sağlayacaktır.

Kamu barışı ve düzeninin bozulmasına duyulan bir tepki ve endişenin ürünü olan 1982 Anayasası, bu mantıktan hareketle birçok maddeye, uzun bir metne, Anayasaya aykırılık iddiasının önüne geçmek amacıyla da Anayasada düzenlenmemesi gereken konu ve müesseselere yer vermiştir.

İhtilal dönemine ve o dönem ürünü olan 1982 Anayasası’na zamanla duyulan tepki ve ortaya çıkan ihtiyaçla, demokratik hukuk devletlerinde sırf düzeni sağlamak amacıyla kişi hak ve hürriyetlerine getirilen aşırı sınırlamaların hatalı olduğu, bu durumun otoriteyi gereğinden fazla güçlendirdiği, kişi hak ve hürriyetlerini ise zayıflatığı ve keyfi hukuk kuralları ile uygulamalara zemin oluşturduğu anlaşılmıştır.

Bu noktadan hareketle ve Avrupa Birliği uyum süreci kapsamında, 1995, 2001, 2004 yıllarında ve son olarak 2010 yılında, 1982 Anayasası’nda köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerle, kişi hak ve hürriyetlerine yönelik olarak 13. maddede öngörülen genel sınırlama hükmü ortadan kaldırılmış, demokrasi anlayışı ile kişi hak ve hürriyetlerinin güçlendirilmesi, Ülkemizin bağlayıcı şekilde taraf olduğu İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme ve bu Sözleşmeye ek protokollerde yer alan hükümlere ulaşılması hedeflenmiştir. Anayasada bugüne kadar toplam 17 kez değişiklik yapılmış, Anayasa m.10 ve 42’de değişiklik yapan 16. değişiklik Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş, diğerleri yürürlüğe girmiştir.

1982 Anayasası’ndaki bu değişiklikler, bir ihtilal ürünü olan Anayasa üzerindeki eleştirilere son vermemiş ve sorunları çözmeye yeterli olamamış, Anayasada olması gereken toplumsal mutabakat ve inanç sağlanamamıştır. Ayrıca bu değişikliklerle, 1982 Anayasası, amaç ve özünü kaybetmiş, maddeler arasındaki denge kaybolmuştur. Kişi hak ve hürriyetleri bakımından olumlu veya olumsuz

hükümler içerdiğine bakılmaksızın, Anayasanın özüne yapılan bu müdahale ve değişiklikler bütünlük ve denge kaybına sebebiyet vererek, yeni bir düzenleme ihtiyacını kaçınılmaz hale getirmiştir. Mevcut Anayasa yerine kabul edilecek Yeni Anayasa yoluyla, bütünlük ve ahenk sağlanarak, uzun müddet özüne müdahale edilemeyecek Anayasaya kavuşulması amaçlanmalıdır. Böylece, her hükümet değişikliğinde Anayasa değişikliği istek ve tartışmalarından kurtulup, Ülkenin daha önemli sorunlarına dikkat çekilmesi mümkün olacaktır.

III. KİMLİK

Ülke üzerinde yaşayan insanların dini ve ırkı dışında, ana dilleri ile kültürlerinin de farklılık göstermesi olağan olmakla birlikte, farklı inanç ve kültür zenginliklerine sahip olup aynı ülkede yaşamak isteyen, ülke üzerinde ortak değer ve yararları paylaşan insanların bağlı olduğu bir millet ve kimlik mutlaka olmalıdır. Bazı kompleks ve inatlaşmalar uğruna, bir milletin kimliğinin kaybolmasına neden olmamak gerekir; zira bu tür bir kayıp ve kimliksizleşme, toplumu telafisi mümkün olamayacak sorunlarla karşı karşıya bırakabilir.

Milletin ad ve kimliğinin, bireyin ırkı veya nereden geldiği boyutunda tartışılması yanlıştır. Çünkü bu coğrafyada yapılacak “*kimlik*” tartışması sadece **emperyalist güçlerin ekmeğine yağ sürecektir**, aynı coğrafyayı paylaştığımız bazı ülkelerin durumu dikkatlice incelendiğinde, Milletimizin yaşayacağı “*kimlik*” tartışmasının muhtemel olumsuz sonuçları daha iyi anlaşılacaktır.

Egemenlik Milletindir, coğrafi anlama dayalı sözcüklerle “Millet” tanımı yapılamaz. Coğrafi kavram olarak ülke, egemenliğin bir unsurunu oluşturur, tamamını değil. Ayrıca, milletin bir parçasına veya ülkenin bir bölgesinde yaşayan insanlara egemenlik de tanınmaz. Çünkü ülke ve millet bir bütündür.

Türkiye Cumhuriyeti, üniter yapıyı benimsemiş, birlik ve bütünlüğü korumayı hedefleyen, cumhuriyetçi ve demokratik yapılanmaya sahip, ırkçılığı reddeden bir hukuk devletidir. **Tek millet vardır; o da ırkçılık esasına değil, “Türk Vatandaşlığı” unsuruna ve “eşitlik” ilkesine dayanan “Türk Milleti”dir.** Yeni Anayasada, “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.*” ibaresi bu sebeple yer almalıdır. Aksi yaklaşım, bu coğrafya üzerindeki birlik ve bütünlüğe ağır darbe vuracağı gibi, toplumu oluşturan bireyler yönünden de eşitsizliğe yol açacaktır.

Millet ve vatandaşlık bağının ırk üzerinden ele alınıp “*Türklük*” kelimesinin de bu çerçevede tartışılması yersizdir. Türklüğün, bu tür bir kaygısı ve beklentisi yoktur. Ayrıca şu husus da unutulmamalıdır ki, Milletin bir adı vardır, o da “*Türk Milleti*”dir. Türk Milleti’nin bireyi olmak, gurur kaynağı sayılmalı,

Ulusunu oluşturan bireylerin kimlikleri ve aidiyetleri hakkında ortak bir tanım yapılmalıdır. Bu anlamda “*Türk Milleti*” kavramının, toplumun vazgeçemeyeceği ortak değerleri arasında yer aldığı tartışmasıdır.

Belirtmeliyiz ki burada, Türk Milleti’ni oluşturan bireylerin kimden ve hangi coğrafyadan geldikleri tartışılmamaktadır. “*Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı*” gibi hukuki ve coğrafi statü belirten kavramı tercih etmek suretiyle milli kimliğe zarar verilmemeli, bir ortak değeri ifade eden “*ulus adı*” korumasız bırakılmamalıdır. Millet kimliği basit bir isimden ibaret değildir. Esas olan, bu adın bizler için ne anlam taşıdığı ve neyi ifade ettiğidir.

“*Anayasal vatandaşlık*” kavramı altında “*Türkiye vatandaşlığı*” veya “*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı*” kavramlarını kullanmak ve bu kavramları Yeni Anayasaya yerleştirmeye çalışmak da isabetli ve faydalı olmayacaktır. “**Türkiye**” kavramı, coğrafi anlam içerse de Türklerin yaşadığı yer veya Türklerin yurdu demektir.

Ayrıca, “*Türk vatandaşı*” kavramı ile bir ırk değil, bireyin ait olduğu “*millet*” ifade edilmektedir. Bu açıdan Milleti ifade etmek için kullanılan “*Türk Milleti*” kavramını kullanmaktan kaçınmamak ve bu konuda tereddüt yaşamamak gerekir. Coğrafi aidiyet belirten “*Türkiyelilik*” yerine de, milli kimliğe işaret eden ve Anayasal vatandaşlığın tam da karşılığı olan “*Türk vatandaşlığı*” kavramının kullanılması daha doğru olacaktır. Bu kavram, ırkı ifade etmek amacıyla kullanılan “*Türk*” kelimesi ile farklı anlam taşımaktadır.

Dünya üzerinde bulunan her milletin bir adı, kimliği ve aidiyeti vardır. Bu kimlik ve aidiyet, coğrafi adla değil, bir millet adı ve nitelendirmesi ile anlam kazanır. Örneğin; İngiliz Milleti (ülke ismi olarak İngiltere), Alman Milleti (ülke ismi olarak Almanya), İspanyol Milleti (ülke ismi olarak İspanya), Bulgar Milleti (ülke ismi olarak Bulgaristan), Rus Milleti (ülke ismi olarak Rusya), Fransız Milleti (ülke ismi olarak Fransa), Yunan Milleti (ülke ismi olarak Yunanistan) ve İtalyan Milleti (ülke ismi olarak İtalya) isimleri, coğrafyalarında farklı inanç, ırk ve kültürden gelen insanlar yaşasa da, bu milletleri diğerlerinden ayıran ve nitelendiren temel unsur olarak kullanılır. **Bu nedenle, “Türk Milleti” ve “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığı” kavramları aynı başlık altında değerlendirilemez.**

Adsız vatan olmayacağı gibi, adsız millet de olmaz. Bir millet olarak, “*millet olamayan*” topluluk veya toplum örneklerinin emsal kabul edilmesi de doğru değildir.

Ülkemizde yaşanan sorunlar, Millet adından kaynaklanmamaktadır. Herkes, barış ve düzen konusunda yaşanan olumsuzlukların sebeplerini ve kimin ne istediğini az veya çok bilmekte, en azından tahmin edebilmektedir. Barış ve huzur, Milletinin adının ortadan kaldırılması ile sağlanmaz. Bu doğru

da değildir. Çünkü vatandaşın ülkesi ile arasındaki bağı, milletine olan aidiyet duygusu korur. Bu bağı kopmaması için gayret sarf edilmelidir.

Barış ve huzur ortamına, hukukla, eşitlikle, adaletle hareket edip, kanun ve nizamları kararlılıkla uygulayarak ulaşılabilir. Farklı niyetlere dayalı talepler ve bunların kabulü amacıyla atılacak adımlar, ateşten topu elimize almaktan başka bir anlam taşımayacaktır. Kısa zamanın zahiri mutlulukları için, kalıcı ve ağır bedellerin ödenmesi kabul edilemez.

Son zamanlarda çok sık kullanılan “barış” sözü ise, savaştan veya çatışan devletler ya da taraflar arasında kullanılır. Bizde savaştan iki devlet veya çatışan iki taraf olmadığına göre, “barış” sözünün ne anlamda kullanıldığını da iyi tespit etmek ve bu kavramı yerinde kullanmak isabetli olacaktır.

Demokratik hukuk toplumu olmanın sağladığı nimetlerden hareketle, fayda sağlamayacak, Ülke ve Millet geleceğini endişe ve karanlığa bırakacak taleplerde bulunmak hatalıdır. Unutulmamalıdır ki dünya üzerinde hiçbir ülke, sonu mutsuzluğa, umutsuzluğa, ayrılığa ve parçalanmaya kadar gidebilecek bir yolun açılmasına izin vermez, bu konudaki talepler de kişi hak ve hürriyetleri kapsamında görülmez.

Netice itibarıyla; bugünlerimizi aramamak ve yarınlarımızı karanlığa terk etmemek için, Milletimizin ismine ve kimliğine sınırsız bağlı kalınmalı, bu konuda devam eden suni tartışmaya da bir an önce son verilmeli, Türk Milleti isminin, bu toprakların ve değerlerimizin önemi ve ne kadar zor şartlarda kazanıldığı gerçeği gözardı edilmemelidir. Bunu anlamak için önce kaybetmek, bizler ve sonraki nesiller adına yaşanabilecek en acı tecrübe olacaktır.

IV. YÖNETİM SİSTEMİ

Yeni Anayasada; yasama organının yetkileri ön plana çıkarılmalı, “başkanlık sistemi” değil, “parlamentar sistem” kabul edilmeli, önseçimle milletvekili adayı belirleme usulü benimsenmeli, seçim barajı düşürülmeli, Türk Milleti adına yasama yetkisini kullanan Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Cumhurbaşkanı’nın seçilmesi öngörülmeli, kanun düzenleme konusundaki tüm yetkiler Mecliste toplanmalı, Bakanlar Kurulu üyelerinin Meclis içinden belirlenmesi kabul edilmekle birlikte, yasama ve yürütme organları arasında yetki müdahalelerinin önüne geçecek nitelikte hükümlere yer verilmeli ve “*kuvvetler ayrılığı*” esasının zedelenmesinin önüne geçilmesi hedeflenmelidir.

Esas sorun, milletvekili seçimi sisteminden kaynaklanmaktadır. Milletvekili ön seçimi olmadığı, seçim barajı oranının yüksek tutulduğu ve özellikle siyasi partilerinin genel başkanlarına dayalı otoriter anlayış devam ettiği, yani parti içi demokrasi sağlanmadığı sürece, temsili demokraside ve Mecliste yaşanan

sorunlar bitmeyecektir. Siyasi partilerin olmadığı ve herkesin bağımsız olarak adaylığını koyduğu seçim sistemi ilk bakışta iyi gibi gözükse de, neticede bu sistemde zengin ve nüfuzlu insanların önünde de kimse duramayacaktır. Bu açıdan siyasi partilerin terk edilmemesi ve parti içi demokrasi sağlanmak suretiyle varlıklarını korumaları isabetlidir.

Parlamente sistemde yasama ile yürütme organları arasında yaşanan haki-miyet sorununun, başkanlık sistemine geçilmesi ile hemen çözüleceğini söyle-mek de doğru değildir. Çünkü başkanlık sisteminde, başkanı halk seçecek ve başkan, hükümet üyelerini belirleyecek, kanunları ise bağımsız meclis çıkara-caktır. Başkan ile parlamento arasında uyum olduğunda bir sorun çıkmayacak, ancak aralarında ihtilaf olduğunda, hem başkan ve hem de yönetim sistemi kriz yaşayacaktır. Her iki durum da halk için olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Parlamento ile arası iyi olan başkan istediğini yapacak, arası kötü olan ise siste-mi çıkmaza sokabilecektir. Bu sorun, parlamente sistemde yaşanan sorunla benzerlik göstermektedir. Temel sorun, “*insan*” unsuru ve parlamentonun bağımsız olamamasıdır. Milletvekilleri ve meclis bağımsız olmadıkça, yasama ile yürütme organlarının birbirine müdahalesi, aşırıya kaçan etkisi ve aralarında olması gereken dengede bozukluk sürecektir.

Başkanlık sistemi, denetimin zayıf olduğu, sivil toplum örgütlerinin henüz gelişmediği, basın-yayın ve sendikaların bağımsızlık ve tarafsızlık elde edemediği ülkelerde, demokrasilerde iyileşme yerine otoritenin daha da güçlenmesine yol açabilir. Bu nedenle, parlamente sistemde ortaya çıkan sorunların başkanlık sisteminde de olabileceği dikkate alınarak, cumhurbaşkanının parlamento tarafından seçildiği, kuvvetler ayrılığı esasına dayalı üniter bir yapının benim-senmesinde, yani parlamente sistemden vazgeçilmemesinde yarar olduğunu düşünmekteyiz.

Ülkemizde izlenecek başkanlık sisteminde, örnek ülke olarak takip edile-bilecek Amerika Birleşik Devletleri’nin sosyolojik yapısı, Ülkemize kıyasla son derece farklıdır. Bu Ülkede uygulanan başkanlık sistemi ile birlikte kurulan müesseselerin, Türkiye Cumhuriyeti’nde eşzamanlı olarak kurulup, etkin şekilde yürürlük kazanabileceğini söylemek de mümkün değildir. Dünya üzerinde bu konuda yaşanmış ve yaşanan birçok kötü örnek bulunmaktadır.

Belirtmeliyiz ki, daha fazla demokrasinin yolu başkanlık sisteminden ve buna uygun Yeni Anayasa düzenlemekten geçmemektedir. Demokrasi ve hukuka olan inancımız ile bu noktalarda kültürümüzün gelişmesinde fayda vardır. Bu inanç ve gelişimin de ancak zamanla sağlanabileceği kuşkusuzdur.

V. SONUÇ

Birey ve toplum, kişi hak ve hürriyetlerini ve bu amaçla oluşturulan yönetim biçimini düzenleyen ve koruyan, mutabakata dayalı bir anayasa metnine ihtiyaç duymaktadır. Böylece, kişi hak ve hürriyetlerinin temel taşlarından, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme ve bu Sözleşmeye ek protokoller ışığında; yeni, toplumsal mutabakata ve inanca dayalı, kalıcı bir anayasa hazırlama gereği doğmuştur.

Yapılması gereken; kişi hak ve hürriyetlerini kapsayan ve Ülkenin yönetim biçimi ile niteliklerini gösteren, az maddeden oluşan ve değişikliğe uğratılmaksızın uzun süre uygulanacak istikrarlı Anayasa hükümlerini benimsemektir. Normlar hiyerarşisinin tepesinde olan, kişi hak ve hürriyetlerini koruyan ve gözeten Anayasaya sahip olma hakkı bulunan Türk Milleti böylelikle; demokrasiye, kişi hak ve hürriyetlerine dayalı, Devletin Ülkesi ve Milleti ile bölünmez bütünlüğüne, kişi hak ve hürriyetlerinin korunması hassasiyeti ile yaklaşan, hukukun evrensel ilke ve esasları ile kişi hak ve hürriyetlerinin geliştirilmesi konusunda uluslararası sözleşmelere değer verip, bunların gereğinin yerine getirilmesine imkan tanıyan Anayasasına kavuşmuş olacaktır.

Kişi hak ve hürriyetleri ile Ülkenin yönetim biçimi ve niteliklerini düzenlemesi gereken Anayasa metninin uzun ve ayrıntılı olmaması gerektiği tartışmalıdır. Böylece, temel ilke ve esasları gösteren normlar hiyerarşisinin en tepesindeki hukuk kurallarından oluşan Anayasa'nın, sürekli değişiklik ve eklemelerle karşı karşıya kalmasının önüne geçilebileceğini belirtmek isteriz.

Başlangıç, Genel Esaslar, Kişi Hak ve Hürriyetleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin temel organları başlıkları ile dört kısım altında ve toplam 20 maddeden oluşan Anayasa, yol gösterdiği kanun ve diğer alt hukuk normları uygulamaları ile sorunları çözücü, toplum ve bireyleri kapsayıcı olma özelliğini kazanacaktır.

Kısa ve öz anayasanın, müesseselerin güçlü olduğu ülkelerde yararlı olacağı söylenmektedir. Bu düşünceye göre, kazuistik anayasa ile müesseselerin düzenlenmesi ve dolayısıyla kişi hak ve hürriyetlerinin korunması gerekir. Aksi halde, otorite yetkilerini kötüye kullanır ve kontrolü tümü ile ele almaya çalışır. Demokratik hukuk devleti ilkesini hazmetmemiş, toplum olarak henüz benimsememiş ülkelerde, ayrıntılı, tüm müesseseleri tanımlayan ve koruyan bir anayasa düzenlense de, iyi uygulama olmadıkça otorite, kuvvetleri ve tatbikatı kontrol altına alarak ve hatta anayasayı kazuistik olması sebebiyle yap-boz tahtasına çevirerek, sözde sorunların çözüleceği vaadi ile demokratik hukuk devleti anlayışından uzaklaşabilir. Oysa kısa ve öz anayasa vasıtasıyla, kişi hak ve hürriyetleri ile ülkenin

sistemi ve erklerini düzenleyen kısa ve öz anayasaya müdahale edilebilmesi imkanı ortadan kalkacaktır.

Burada sorun, yasama-yürütme erkleri arasındaki kesişme ve etkileme, kanun yoluyla anayasayı ihlal ve bunun Anayasa Mahkemesi tarafından hukukilik denetiminin tam manası ile yapılıp yapılamayacağı noktasında yaşanmaktadır. Aynı sorunun daha büyüğü, kazuistik özellik taşıyan 1982 Anayasası'nda zaten yaşanmaktadır. Bu sorunun kaynağı, belki insan ve hukuk kültürü olarak da tanımlanabilir. Bir başka ifadeyle, Ülkemizde anayasalar üzerinde yaşanan sorun ve tartışmaların bütününde, insan ve hukuk kültürü ön plana çıkmaktadır. Anayasa metninin kısa veya uzun olmasından ziyade, demokratik hukuk devleti anlayışının iyiniyetli ve özde benimsenip uygulanması esas alınmalıdır.

Bu tartışma neticesinde, kısa ve öz anayasa metinleri için yöneltilen eleştirilerin isabetli olmadığını, Ülkemizin henüz kısa ve öz bir anayasaya sahip olup uygulama şansını elde edemediğini, bu sebeple de herkesin anlayabileceği, kişi hak ve hürriyetler ile Ülkenin yönetim sistemini gösteren genel çerçeve kurallara sahip bir anayasa metninin isabetli olacağını ifade etmek isteriz.

Anayasanın bu özellik ve şekli ile Ülkemizde yürürlüğe konulmasının vaktinin geldiğini, hak ve hürriyetleri esas alan Anayasa metninin kişi ve Ülke sorunlarını çözmeye önemli bir rol üstleneceğini düşünmekteyiz. Ancak Yeni Anayasa, bu Ülke ve Millet ile Devletin yönetim sisteminin temel taşları olan unsurlara zarar verecek şekilde de kaleme alınmamalıdır. Elbette tek başına sorunları çözmeye yeterli olamayacak Yeni Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Milleti için çözümsüz sorunlar üretmek yerine, kişi hak ve hürriyetleri ile hukukun evrensel ilke ve esaslarını tanıyıp geliştiren hükümlere yer vermelidir. Anayasanın bunun dışında bir amaç ve hedefi de olamaz. Kamu düzeni, huzuru ve barışını sağlamanın yolu, Anayasa değiştirmekten, Anayasaya, kabulü ve pratiğe dönüştürülmesi mümkün olmayan hükümler koymaktan geçmez. Toplumsal inanç, kabul ve uygulanabilirlik sağlanmadığı müddetçe, hukuk kurallarının yaşamını sürdürmeleri mümkün değildir. Kural ve uygulamada bir türlü istikrar kazanamayan Türk Hukuku, bu olumsuzluğun birçok örneğini tecrübe etmiştir.

Anayasanın kısmen veya tümünden değişikliği usulünde, yürürlükte olması sebebiyle 1982 Anayasası'nın 4. ve 175. maddelerinin esas alınması gerektiği noktasında ise tartışma olamaz. Çünkü hukuk devletinde, yürürlükteki anayasa ve kanunlar, ancak bu mevzuatta değişiklik yapılmasını öngören hukuk kurallarına göre düzenlenebilir.

Sonuç olarak; ideal anayasaya sahip olmakla tüm sorunların çözülebileceğini düşünmek yanlıştır. İdeal anayasa, tam manası ile dürüst ve eşit uygulandığı takdirde olumlu sonuç verir. Hukuk kurallarının dürüst, iyi

ve eşit uygulaması yoksa, en iyi anayasayı yazdığınızı ve düzenlediğinizi düşünseniz bile, uygulamasının kötü olması sebebiyle yeni anayasa da sorunları çözmekten uzak kalacaktır.

Yeni Anayasa yolunda doğru ilerlemek ve birleştirici bir unsur olarak görülmesi gereken Anayasanın herkese ait olduğu gerçeğini gözardı etmemek gerekir. Yeni Anayasa stratejisinin, aşağıdaki yer alan iki tespit ışığında çizilmesinin faydalı olacağını inanmaktayız.

Son zamanlarda sıkça kullanılan “barış” sözü, savaşan veya çatışan devletler ya da taraflar arasında kullanılır. Bizde savaşan iki devlet veya çatışan iki taraf olmadığına göre, “barış” sözünün ne anlamda kullanıldığını da iyi tespit etmek ve bu kavramı yerinde kullanmak isabetli olacaktır. Kazanılan veya kaybedilen bir savaş veya Ülkeye yaygın çatışma ortamı mı var ki, barış görüşmeleri, barış süreci ve Türk Milletini inciten “tutsak” kelimesi kullanılmaktadır? “İnsan kaçırma”, ne zamandan beri “tutsaklık” kavramı ile eş anlamlı hale gelmiştir?

Egemenlik Milletindir, coğrafi anlama dayalı sözcüklerle “Millet” tanımı yapılamaz. Coğrafi kavram olarak ülke, egemenliğin bir unsurunu oluşturur, tamamını değil. Ayrıca, milletin bir parçasına veya ülkenin bir bölgesinde yaşayan insanlara egemenlik de tanınmaz. Çünkü ülke ve millet bir bütündür.

